

УДК 378.015.3:005.32:159.9

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ**

Костю С. Й., Алмаші С. І.

**FORMATION OF THE MOTIVATIONAL COMPONENT AND PROFESSIONAL
INCIPIENCE OF THE FUTURE PSYCHOLOGISTS**

Kostyu Svitlana, Almashi Svitlana

У статті проаналізовано особливості професійного самовизначення майбутніх психологів. Розкрито професійно-значущі цінності майбутнього психолога. Обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування мотиваційної сфери майбутніх психологів. Представлено результати емпіричного дослідження. Зроблено висновок щодо необхідності розробки корекційної програми для підвищення внутрішньої мотивації навчальної діяльності та професійного становлення майбутніх психологів, що і є перспективою подальшого дослідження.

Ключові слова: професійне самовизначення, професійно значущі цінності психолога, мотивація, мотиваційні складові, умови формування мотиваційної сфери.

The article analyzes the peculiarities of professional self-determination of future psychologists. The professional-significant values of the future psychologist are revealed. Psychological and pedagogical conditions of formation of the motivational sphere of future psychologists are substantiated. The results of empirical research are presented. The research was conducted on the basis of the Mukachevo State University with students of the Humanities Faculty. The sample of the subjects was 105 students of the first, third and fourth courses of practical training "Practical Psychology". On the basis of the obtained results, it was concluded that many of the subjects are observed low indicators of motivation of educational activity. The prospect of further research, which consists in the development of a correctional program for increasing the internal motivation of educational activity is outlined. Also, the professional formation of future psychologists at the stage of professional training in a higher educational institution is highlighted.

Keywords: professional self-determination, professional significant values of a psychologist, motivation, motivational components, conditions for the formation of a motivational sphere.

Підготовка психологів у вищих навчальних закладах характеризується низкою проблемних аспектів, одні з яких походять із суперечностей самої системи професійної підготовки, інші коріняться у суб'єктивній сфері студента. Вказані суперечності спричиняють мотиваційні кризи в період навчання, а подекуди – неготовність студентів до професійної діяльності та відмови від подальшої самореалізації у даній професії.

Одна з можливостей вирішення вказаної проблеми полягає у дослідженні особливостей мотиваційних складових професійного самовизначення майбутніх психологів, а саме: у вивченні мотивів вибору професії, образу професії у свідомості студентів, ціннісних та смисложиттєвих орієнтацій. Розуміння мотиваційних складових професійного самовизначення та динаміки їх розвитку протягом професійного навчання відкриває можливості подолання проблемних періодів у професійному становленні студентів, забезпечує сприяння їхньому професійному самовизначенню та створенню умов для пошуку особистісно значущих смислів професійної діяльності.

Проблема професійного самовизначення перебувала у центрі уваги багатьох учених, зокрема, досліджувалася К. О. Абульхановою-Славською, Л. І. Божович, В. О. Бодровим, О. І. Бондарчук, Н. Ю. Волянюк, М. Р. Гінзбургом, Л. М. Карамушкою, П. В. Лушиним, О. В. Киричуком, Є. О. Клімовим, І. С. Коном, Т. В. Кудрявцевою, В. С. Мерліним,

М. С. Пряниковим та ін.

Професійне самовизначення та становлення особистості майбутнього психолога знайшло своє висвітлення у працях О. Ф. Бондаренка, Т. М. Буякас, Ж. П. Вірної, О. І. Донцова, І. А. Дружиніної та ін. Зазначеними дослідниками розглядаються проблеми формування професійної свідомості, мотивів вибору професії, смислотвірних мотивів навчальної діяльності, розвитку професійно важливих якостей, динаміки ціннісних орієнтацій, смисложиттєвих орієнтацій, самоактуалізації особистості майбутнього психолога, «Я-концепції», уявлень про майбутню професію, особистісного змінювання, рефлексії, професійної ідентичності.

Мета статті: дослідити особливості формування мотиваційних складових професійного становлення майбутніх психологів протягом періоду професійного навчання.

В ході дослідження нами було розкрито професійно значущі цінності майбутнього психолога. Ціннісні орієнтації – найважливіша складова структури особистості, що має у своїй структурі мотиваційний, когнітивний, емоційний, оцінювальний та інші компоненти. До професійно важливих цінностей майбутнього психолога відносять: професійне покликання; професійні наміри; ціннісні орієнтації професійного спрямування; мотиви професійної діяльності; професійні домагання; професійні очікування.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження, вивчення особливостей професійної діяльності психологів, аналізу роботи, нами були визначені такі педагогічні умови формування мотиваційної сфери майбутніх психологів до професійної діяльності: спрямованість діяльності науково-педагогічного працівника на формування готовності студентів-психологів до професійної діяльності; забезпечення особистісно зорієнтованого змісту навчання студентів; наявність суб'єктної позиції студентів у процесі професійної підготовки; використання методів, прийомів, які активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів-психологів.

Потреба в поглибленому вивченні і систематизації даних про особливості формування мотиваційної сфери майбутніх психологів та її вплив на особистісний розвиток зумовили необхідність організації і проведення емпіричного дослідження. Емпіричне дослідження даної роботи було проведено на базі Мукачівського державного університету. Вибірка досліджуваних складає 105 студентів першого, третього та четвертого курсів напряму підготовки «Практична психологія». Мотиваційна сфера студентів являє собою складну динамічну структуру, тому з метою детального її вивчення нами були використані такі методики як: методика дослідження мотивації до успіху (Т. Елерса), методика вивчення мотивації навчання у ВНЗ (Т.І. Ільїна), методика вивчення мотивації професійної діяльності (М. Замфір).

На основі проведеного емпіричного дослідження можемо констатувати наступне:

- проаналізувавши отримані результати за методикою Т. Елерса, ми визначили, що у всіх трьох групах переважає високий рівень мотивації до успіху, а саме: ПП-11 - 54,6%, ПП-31 - 50% та ПП-41 - 46,5 %. Це говорить про те, що більшість майбутніх психологів з нашої вибірки здатні йти на середній рівень ризику для досягнення бажаного, схильні орієнтуватися на власні сили, гнучко і наполегливо добиватися поставленої мети;

- аналізуючи первинні дані за методикою Т.Н. Ільїної, ми дійшли до висновку, що у студентів першого курсу групи ПП-11 переважає мотив придбання знань (63,7%), тобто вони змотивовані на навчання, на здобуття нових як професійно важливих знань, так і загальнонаукових. Менш значимими для них виявилися мотиви оволодіння професією – всього лиш 9% (у трьох досліджуваних) та мотив отримання диплому (27,3%). У студентів старших курсів, спостерігається тенденція до таких мотивів навчання у ВНЗ, як мотив придбання знань (у групи ПП-31 - 44% досліджуваних мають цей мотив, а у групи ПП-41 - 47% досліджуваних) та мотив отримання диплому, який переважає у групі ПП-41 та стоїть на рівні з мотивом придбання знань, оскільки має таке саме відсоткове значення - 47%. Отже, ми можемо прослідкувати таку тенденцію, що майбутні психологи в період навчання у вузі

на перших курсах керуються мотивом придбання знань, вони прагнуть збагачувати свій багаж знань, але із збільшенням курсу та років навчання, цей мотив починає згасати і на зміну йому приходять мотив отримання диплому, який в подальшому стає домінуючим. Дане явище може бути обумовлене тим, що особистість психолога має постійно розвиватися, удосконалюватися відповідно до вимог суспільства. Також, ми бачимо те, що чим старший курс, тим більш активним, більш сильнішим мотивом, яким керуються студенти під час навчання є мотив отримання диплому, зокрема, ПП-11 – 27%, ПП-31 – 36%, ПП- 41 – 47% досліджуваних;

- на основі отриманих результатів за методикою вивчення мотивації професійної діяльності (К. Замфір), можемо констатувати, що досліджувані мають високі показники типу зовнішньої позитивної мотивації, а саме: ПП-11 – 68,25%, ПП-31 – 61%, ПП-41 – 66,7% досліджуваних. Відповідно, ми можемо зробити висновок про те, що майбутні психологи зовнішньо позитивно змотивовані на навчання, тобто для них важливим є не сам процес професійної діяльності, а саме результат навчання, тобто отримання диплому, що нам і показала методика Т. Ільїної, за результатами якої ми виявили, що провідним мотивом навчання студентів є отримання диплому.

Отже, важливою умовою професійного становлення майбутнього психолога є формування його мотиваційної сфери. В ході нашого дослідження було виявлено, що в багатьох досліджуваних спостерігаються низькі показники мотивації навчальної діяльності. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розробці корекційної програми для підвищення внутрішньої мотивації навчальної діяльності та професійного становлення майбутніх психологів на етапі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. Стасюк У. Л. (Мороховська У. Л.). Перспективи досліджень мотивів вибору професії психолога / У. Л. Стасюк // Мова, освіта, культура в контексті Болонських реалій : матеріали наук.-практ. конф., 2–4 квіт. 2008 р., Київський нац. лінгвістич. ун-т. – К., 2008. – № 16. – С. 322–324.
2. Стасюк У. Л. (Мороховська У. Л.). Порівняльний аналіз мотивів вибору професії майбутніми психологами різного віку / У. Л. Стасюк (У. Л. Мороховська) // Підготовка фахівців у системі професійної освіти: проблеми, технології, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф., (Кривий Ріг, 9–10 квіт. 2009 р.) / Криворізький техн. ун-т. – Кривий Ріг, 2009. – С. 266–269.
3. Чоговець Л. В. Динаміка мотивів навчальної діяльності у студентському віці // Л. В. Чоговець. – К.: Каравела, 2008. – 105 с.

References

1. Stasyuk U.L. (Morokhovska U.L.) (2008), Prospects for studying the motives of choosing the profession of psychologist, In: Language, education, culture in the context of the Bologna realities, Scientific and Practical Conference. Kiev, Ukraine, 2-4 April 2008, pp. 322-324.
2. Stasyuk U.L. (Morokhovska U.L.) (2009), Comparative analysis of the motives for choosing a profession by future psychologists of different ages, In: Preparation of specialists in the system of vocational education: problems, technologies, perspectives, National Scientific-Methodical Conference. Kryvyi Rih, Ukraine, 9-10 April 2009, pp. 266-269.
3. Chogovets L.V. (2008), Dynamics of the motives of educational activity at the student's age. Kiev: Karavela, 105 p.